

Renesansa eksorcizma - komentar prevajalca

The renaissance of exorcism – translator's commentary

Gre za strokovni prispevek človeka s tremi končanimi univerzitetnimi študiji, dvema doktoratom in specializacijo iz psihoanalize, s katerim sem prijateljeval v innsbruških letih. Njegovi odzivi na moja razmišljanja in iskanja so bili izjemno dragoceni, včasih sem ob njih ostrmel: »Kako da tega nisem sam prepoznal, sam opazil?« Eden od njih mi je pomenil pravo razodetje za mojo nadaljnjo usmeritev. Pogovore z njim sem še dolgo pogrešal, potem ko sta se najini poti razšli. Ni še bilo medmrežnih povezav, pa tudi osebne okoliščine mi niso dopuščale, da bi vzpostavil z njim kakršen koli stik.

Desetletje pozneje sem se udeležil letne konference in strokovnega simpozija Evropske zveze za psihoterapijo v Berlinu. Med predavanjem sem kakšnih dvajset vrst za sabo opazil človeka, na moč podobnega njemu. Nisem se mogel pomiriti z mislijo, da mu je pač podoben, kot nas marsikakšen neznanec spominja na znanega človeka. Moj nemir je imel prav: bil je on. Z njegovo družino smo preživeli čudovit večer; poleg obujanja spominov so me, kot redko kateri, očarali kipi njegove žene, kiparke. Pokazal mi je obširen seznam strokovnih objav, ki jih je v dobrem desetletju uspel pridelati poleg zasebne prakse. Poleg še nekaterih je pritegnila mojo pozornost prav Renesansa eksorcizma. In čez nekaj tednov je o tej temi že predaval v Graškem centru za psihoanalizo, kjer sva se tudi dogovorila za prevod in objavo. Le dober teden pozneje, ko sem se ravno lotil prevoda, je prišlo iz Berlina sporočilo o njegovi nenadni smrti v štiriinpetdesetem letu.

Prevod je bil prvič objavljen v reviji Znamenje, 1994, 5–6, 32–40.

Kako ga vidim danes, po skoraj dvajsetih letih? Še vedno mi je dragocen, saj se je hudič na mnoge načine zares vrnil. Katekizem Katoliške cerkve iz leta 1993 ga obravnava kar na štiriinajstih mestih pod geslom »hudobni duh – satan«, kar pomeni, da spada k pomembnemu delu katoliške doktrine. Da gre za osebno bitje, ki človeka skuša in ga nazadnje lahko tudi obsede, je 1986 potrdil papež, kot navaja avtor. S tem je seveda zanikal izjemno poglobljeno monografijo protestantskega teologa in bibličista Herberta Haaga, ki je ugotovitve dolgoletnih raziskav 1969. leta strnil v zajetni knjigi z naslovom Slovo od hudiča. S katoliškimi bibličnimi strokovnjaki očitno ni imel težav, saj so ti vezani na nauk Cerkve in v svojih raziskavah niso enako svobodni kot njihovi protestantski kolegi.

Na osnovi svojih profesionalnih izkušenj, tako duhovniških kot klinično psiholoških in psihoanalitskih, dajem prav Freudu, da hudič ni nič drugega kot personifikacija izrinjenega nezavednega gonskega življenja. Tudi ne vidim smisla, kot omenjeni švicarski psihiater, da se obsedenost spet prizna kot samostojna bolezenska slika. Menim, da jo dovolj dobro zajema sindrom multiple osebnotne motnje, pri kateri nastopa del izrinjenih psihičnih vsebin kot duh. Vendar

vem, da lahko pacient s to motnjo v uspešni psihoanalitični obravnavi te vsebine prepozna kot svoje, in tudi razume, zakaj jih je moral zanikati na prav takšen način. Moje sodelovanje s škofijskim eksorcistom pa mi je tudi potrdilo, da je lahko primerljivo uspešna na ritual eksorcizma usmerjena terapija. V obeh primerih zdravljenja gre namreč za to, kar potrjujejo raziskave o učinkovitosti psihoterapije, da psihoterapevtov tehnični arzenal ni ravno statistično zanemarljiv, ampak neprimerno manj pomemben od njegove usposobljenosti, da ponudi pacientu korektiven odnos, v katerem je pacient zares slišan, razumljen in brezpogojno sprejet tudi v svojih najslabših delih – seveda po svojem lastnem, ne terapevtovem čutenju. Šele ko je lahko terapevt sprejel njegovo senco (v jungovskem smislu), bo lahko pacient začel sprejemati samega sebe in si graditi bolj koherentni self (Kohut). Te korektivne odnosne izkušnje so mnogo močnejši dejavnik spremembe kot terapevtova tehnična usmeritev, kajti kar se je zapletlo v odnosu zgodnjega otroštva, se lahko razplete le v brezpogojno sprejemajočem terapevtskem odnosu. Če se priostreno izrazim: ni ključnega pomena, ali gre za psihoanalitičnega ali eksorcističnega terapevta, bolj pomembno je, ali gre za dobrega ali slabega terapevta. Niti enega niti drugega pa si ne morem predstavljati brez zadovoljive psihoterapevtske izobrazbe, h kateri spada tudi dobro opravljen proces osebne izkušnje.

Kar sem napisal, velja in se dogaja tudi v »popoldnevu naše kulture«. Po mojem mnenju sta v njej dve zelo močni težnji: po eni strani je močna težnja po bolj ozaveščenem življenju, ki je ob polnem ohranjanju racionalne zavesti odprta za razvoj v smeri transracionalne zavesti, naduma, preseganja sebe, točke Omega (...), kot ta razvoj poimenujejo nekateri novejši znanstveniki, misleci in modreci, kot so Maslow, Gebser, Piaget/Sri Aurobindo, Grawes/Wade, Kegan, Lovinger, Teihard de Chardin, Ken Wilber in drugi. Potrebo po bolj ozaveščenem življenju lepo utemelji Einstein: »Nobenega problema ne moremo rešiti na isti ravni zavesti, na kateri smo ga naredili.« Se zato tako neuspešno trudimo z reševanjem problemov, ki smo jih ustvarili s svojim zgolj racionalnim umom?

Statistično pa je seveda neprimerno močnejša regresivna težnja v smeri pred-racionalnih stopenj zavesti, za katero so dosežki razsvetljenstva prej slepa ulica razvoja evropskega duha kot nekaj, čemur se ne moremo odpovedati, ne da bi si s tem žagali vejo, na kateri sedimo. In ta trend bi lahko označili z obrnjeno Freudovo sintagmo: kjer je bil jaz, naj postane ono.

Nekaj teh regresivnih pojavov je danes še bolj očitnih kot pred desetletji:

- kapitalističnim oblikam demokracije očitno poteka rok trajanja, če ne bodo sposobne temeljite regeneracije v smeri, v katero komaj nebogljeno tipamo, politika pa za njeno prenovo ne kaže nobene pripravljenosti;
- obubožanje nižjih in srednjih slojev;
- enega ključnih problemov mladine vidim v naši starševski generaciji: po eni strani jo razvajamo in uspavamo, po drugi strani pa je ne sprejemamo kot enakovrednega partnerja v svet ustvarjanja in dela, če povzamem v eno misel odlično analizo italijanskega psihoanalitika in filozofa Umberta Galimbertija v knjigi Groljivi gost: Nihilizem in mladi. In Bachofenova sintagma »vseobsežnega psihičnega pootročenja« se mi zdi bolj očitna kot pred poldrugim stoletjem, ko je bila zapisana. A dodati moram, da s tem mislim na vedenjsko raven in ne na notranjo zrelost psihične strukture. Gre namreč za to, da se lahko težavnemu vstopu v odraslost izogibamo z dvema različnima obrabnima slogoma: z »begom v odraslost«, če je otroštvo manj atraktivno od realne ali iluzorne odraslosti ali s podaljšanim vztrajanjem v adolescenci, če je strah pred odgovornostmi odraslosti

prevelik ali če spričo družbenih razmer mladi ne vidijo svojega mesta v svetu odraslih.

Vtis imam, da Gascard razume »postmoderni popoldan naše kulture« kot neizbežno razvojno zakonitost v smislu »Vse oblike so minljive«. A problem se danes zastavlja mnogo ostreje in bolj usodno: ne gre za to, da se popoldan naše kulture nagiba v večer; gre za usodo kakršne koli kulture človeške species: spričo nebrzdanega ropanja omejenih naravnih virov in posledičnih ekoloških in zlasti klimatskih posledic z njihovo ireverzibilno dinamiko gre za usodo same človeške vrste in za usodo morda v vsem kozmosu enkratno čudovitega planeta Zemlje. In našo nepripravljenost na samoomejitev, ki je posledica našega bolj ali manj zavestnega vztrajanja v nevednosti in neprebujenosti, bi Freud utegnil označiti kot gibanje od načela realnosti k načelu neposrednih zadovoljitev potreb. Se pravi v nasprotni smeri kot poteka običajna socializacija in individualizacija otroka. Jung bi še dodal, da se popoldanske sence daljšajo do zimskega solsticija – bo to naša usoda?

Katera težnja bo prevladala: težnja po ozaveščenem in odgovornem življenju ali regresivna težnja prebivalcev Velikonočnih otokov, ki so s podrtjem zadnjih dreves zapečatili tudi svojo lastno usodo? Ne vem. V tej negotovosti bivanja je vse, kar lahko storim, to, da prispevam svojo kapljico v morje, kot jo skuša prispevati (v neprimerljivo večjem obsegu) naš veliki prijatelj ljudi in nominiranec za Nobelovo nagrado za mir, Pedro Opeka, na Madagaskarju.
